

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ अवस्तरविधीप्रारंभः॥ ॥ बहूनिपदानि प्रकृतिभूतानि यस्मिन्पदे तद्ब्रह्मपदं॥ तन्नगंनुनापदे
 नानावग्रहोभवति॥ पदकमाधिकारो यस्तु विचार्यविरूपितः॥ प्रीयतांतेन सर्वं शो वै धनाथः मदाशिवः॥ अष्टौविरु
 तिराह॥ जयमात्रशिखाभेराध्वजोदंशैर्धो धनः॥ अष्टौविरुतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वो महीभिर्हि॥ द्रुपातक्रम
 विचार्यो सक्रमोऽष्टविभिर्दिशत्॥ जयत्वाविरुतो भीमान् विज्ञायक्रमलक्षणं॥ २॥ अनुलोमविलोमाभ्यां वि
 वारं हि पठे क्रमं॥ विलोमपदवत्संधिरनु लोमे यथाक्रमं॥ ३॥ क्रमोपयोक्ते पदजाते मवदिरप्पसेदुरमेव पूर्वं॥
 अथ स्पष्टं चतयोन्ने पदे वसानमेवं हि जयभिधीयते॥ ४॥ अति क्रमे क्रमशास्त्रप्रधानं स्यात् व्युक्रमे व्याकुर
 णं प्रमाणं॥ उक्तक्रमे व्युक्रमेण विशेषास्त्राः प्रकारद्वितयेष्यन्ति न्नाः॥ ५॥ चलं चलं च दार्धलं क्रमसंधौ गदुप्यंत
 ॥ व्युक्रमेन न कर्तव्यं स्वरसौ प्रादि कं भवेत्॥ ६॥ त्रिभिः पदैः स्यात् क्रमणं यन्न तत्र मध्यं खनाय स॥ च पूर्वमप्यसत्
 जयाच्च मध्यमवदिरुक्ता संदेहदं लिङ्गेन प्रदर्शयेत्॥ व्युक्रमे पदवत्संधिरनानु पूर्वमहिते॥ अनुपूर्वक्रमे
 त्याज्यं व्युक्रमपदवत्पठेत्॥ ७॥ अनानुपूर्वेण वयं संहिता पदक्रमात्स्युतक्रमतः पूर्ववत्क्रमः॥ तत्रैतं कं
 पनादिरुक्तः सद्यजयायादिति पूर्वसंहिता॥ ८॥ नतुः क्रमे नि क्रमे तथाप्येव क्रमेपि च॥ आद्येताभ्यां विद्वन्मध्यं
 यात्क्रमविपर्ययो॥ ९॥ हयग्रीवः। चतुःक्रमे विक्रमवत्परित्य संदर्शयन्मध्यपदस्वरूपं॥ तथैव यत्पदजाते
 विकारी व्यावर्तने संहितावत्प्रगृह्येति॥ १०॥ समयादौ क्रमे यद्वत्समाख्यतस्तथा॥ जेयायो समयादि चं भुलेन
 परिवर्तयेत्॥ ११॥ समयक्रमेण नास्ति समयादि क्रमणं विना॥ त्रिक्रमे समयादि स्थमादिना संहिता पठेत्॥ १२॥
 व्युक्रमपदकसंधिः स्वरसंज्ञादिविष्यते॥ उक्तरादि विधानो न तत्संज्ञेनः परिवर्तने॥ १३॥ अक्षरगतः प्रगृह्याणा मुक्ता
 शमं विनस्य च॥ विलोमपदवत्संधिः प्रगृह्यलं न विद्यते॥ १४॥ लोकार्भावेन विनोति दृष्टः मधीयमानो नेतुं संहिता
 यो॥ स्त्रेपरे अकारवर्जं जयाया मुपेति संधिन कुर्यादिरामं॥ १५॥ तथा संधिर्निपातस्य कदापि नोक्तस्तथापि प्रवैषज्य

सुदृष्टः ॥ स्वगतिमर्थे हि कमवदिनिश्चयाः कथा अपि स्वरसंभ्युद्वासा ॥ एकांशे कोपरस्वकारोऽपि निश्चयते ॥ सुक
 मक्रमञ्चनवभाकंपञ्चपना ॥ विलोमसंभो यस्मिन् शर प्रनिर्दिष्ट ॥ वर्जयिस्वास्वरं जात्यं विषु कं प निपेयन ॥
 जात्योत्तिहितः श्रेयसैः प्रश्लिष्ट एव च ॥ एते स्वरः प्रकंपयन्ते यच्चोच्चस्वितोदयः ॥ परिग्रह्य च ग्रहे क्षुद्रातादिपरेषु
 च ॥ उदात्तादिविधानंत छोनकोक्तं भवेदिति ॥ अदि सो यो तमिस्रस्मिन्पादे नाशस्तरेष्वेत ॥ पराभ्याये वृत्तान्तं दृष्ट
 रोहिताया मुदातवत् ॥ अर्धचांते पदमेकं दृश्यते चेत्तात्पर्यस्यैविरम्य चंगयेत् ॥ क्रमेकं च प्रकटं पदमवैत्यरेणसा
 कं परि वर्तने तदा जयाप्रयोजन माह ॥ कृते चकमेहोपद रोहितास्वराज्ञेन चैतिकम कं प्रयोजनं ॥ तथा न्यतः प
 दसंधि विशेषितः स्वगतिभाने च जयाप्रयोजिक ॥ सवैपिजटापाट उदाहरणं ॥ ननु प्रातिशारस्यं जटालसणा वि
 धानात् ॥ बाहुल्यं चा स्वगृह्यो कं यस्य कमे प्रकीर्तितं ॥ तस्य याता चतिश आर्थं कृते सर्वैः कृतो भवेदिति ॥ क्रमांत
 मेवाथ यनस्तनजटादि विहृताना मत अहेति शासपुरेन चारिः ॥ यन्नाम्नाते स्वरवायां परा क्य मवि रोधियत ॥
 विहृद्विस्तर उ श्ये मग्निरोजादिकर्मवत् ॥ शयकल्पस्य शतं शिष्या नेष्टि कद्रव्य चारिणः ॥ पंचतेषां गृहस्थास्तु धर्म
 एतस्मिन् कृतं विनः ॥ शिशोश्चाथ्यलः सारं यो वात्स्यश्चत्वा श्वला यनः ॥ पंचतेषां कलाः शिष्याः शास्त्रात्तद प्रदर्शकाः
 ॥ क्रमेव शास्त्रमशाखा समाश्चैते तेषां मत ॥ शाकलाशौनकाः सर्वं कल्पशाखाः प्रकीर्तनाः ॥ कल्पो नाम श्रोतस्
 चं स्मार्तमि लुचते बुधैः ॥ गार्ग्यश्चैवाय मांडूकौ स्ते तिरिय प्रवृत्तौ ॥ मुनिष्यो विस्तृतागवा न्य शास्त्राथील स्म कदि
 ति दिवक ॥ रामेण सुविचार्यैव जटालक्षणमिरितं ॥ प्रीयतातेन सर्वेशो वेद्यनायः सदाशिवः ॥ इति जटाधिकारः ॥
 बुलिर्नोका स्फुटो देरी शक्ति का पुष्टि यस्मिन् ॥ एते ते हस्त शेषास्तु पर शुद्धि मसमः ॥ हस्तेन तु यो धीते मं च वेदाविरो
 विदुः ॥ न साधयति यज्ञ पिभुक्त मयं जनयेया ॥ क्रूरो यज्ञं पि सामानि हस्तहीनानि यः पठत ॥ अच तो ब्राह्मण्यतावत्
 यावत् स्वस्वनिर्दिदि ॥ हस्तेनाधीयमानस्तु स्वरनिर्णययोगतः ॥ रूप्यजुः सामग्निः प्रतो ब्रह्मलोकं सगच्छति ॥ न कुर्वी

तपदं हीर्धन कुर्वति विलंबिता ॥ परस्य ग्रहमोक्षस्य यथाशी प्रगतिर्हयः ॥ यथा याथा पाणीतवृत्तचैवतिष्ठति ॥ यथा
 नुष्पाविततेशोऽस्मिन् पुनर्गुणः ॥ स्वस्थानं पश्येन तत्सुस्तगतः स्वरः ॥ उतानसो न्तं किंचित् मुच्यतां गुलिर्निजं ॥ स्वर
 निचस्वरं कुयोत्यादि शब्दशालिने ॥ मनुष्यात् शोचं कलापि वृत्तीर्बेदिकं ब्रजेत् ॥ नामितं कर घटतु मुच्यतां गुलि मोक्ष
 णा ॥ स्वरनिचस्वरं कुयोत्यादि शब्दशालिने ॥ अंगुष्ठस्य तु सोदेशस्तत्त्वा चं नालपेक्षरं ॥ उदात्तं तु ध्रुवः पातं वचनासाग्र
 मेव च ॥ स्वरितं यो गुलि विधानि शते तु षडंगुलं ॥ उल्लानेन न यो गुल्येत तस्मात् स्वरक्षणं ॥ षडंगुलं तु जात्यस्य हस्त
 स्थानुपभस्य च ॥ तच्चतुर्भांगमात्रं तु भूपस्तेनैव वर्चयेत् ॥ मुद्याहतिर्मकारं तु नकारं तु नखाग्रहः ॥ अतुरंगुलनिशे
 पोउभोतेः गुलि मोक्षणां ॥ ककारोते षकारोतेऽङ्गे चो गुलि नामयेत् ॥ पंचो गुल्ये मकारं तु तकारं कुं उल्लानेनः उ
 र्वक्षेपां चो योभ्यां अभः से पाच्यो भवेत् ॥ एकैश्वर्यमुत्तरं जेभारः स्वरितं त्वमं शिपेत ॥ अंगुष्ठं कुचने ॥ लघुं च स्वार
 द्यपाटं रसं ॥ शीघ्रं गेचतज्ज्याः प्रसारः परिकीर्तितः ॥ तज्जन्त्येगु छयो स्पर्श उदात्तं परि चक्षते ॥ नीचं तु मध्येत क
 र्या छेयं नीचतरं कमात् ॥ रुपादये भवेद्दीर्घा दीर्घादग्रभवे लघुः ॥ संयोगे च परे रसः सिद्ध इति निदने ॥ स्वरितं
 यज्ञवैत्तिविधिकार ससंयुतं ॥ उभा णां तं विजानी यान्ति क्षणां पुमयोरपि ॥ त्रिविधा तु भवेद्दृष्ट्या प्रचिता च लका
 तथा ॥ स्वरिता प्रचि तो विधानि पति च लका विदुः ॥ अथानि तु तथा तासामेता विस्ति सुभिरुभ्रमिः ॥ मात्रामत्र विदि
 त्वा तु ततः श्रेयं प्रयोजयेत् ॥ एकस्ते भजे काचि त्काचि हि ते प्रतिष्ठिता ॥ समानकोति काकाचि काचि दृष्ट्या प्रदाय
 का ॥ यथा बालस्य सपर्यस्य सपर्यस्य उच्चा सील बुचेतसः ॥ एकस्य भा प्रयोक्तव्या हकारं परि वर्जयेत् ॥ स्वरिते संज्ञाभि वि
 स्ति ते संयोगे यच्च दृश्यते ॥ द्विमाचि कं भवेदेका प्रातिके पुमयं निक्षिपत् ॥ अप्यासायै हतो हति प्रयोगार्थं तुमभा म् ॥
 शिष्याणां सुपदेनार्थं कुयो हति वि लंबितो ॥ ऐंसां तु मध्यमां इति या जापत्यं वि लंबितो ॥ अग्निमासतो यो हतिः संशयस्य
 सुनिदिता वि हतिः प्रत्यया दूषा प्रचरंति मनीषिणः ॥ तां वपति ये भंयया ॥ अशुद्धं भोजनं निदर्शनं ॥ अंतो रात्रम

बुद्धिं मन्त्रो सत्तमुद्यत्तं । नीचस्वरितं स्वरितं युद्धानं नृपपदशया ॥ तं चातिभिदिति सै प्र प्रस्मिह तै गे व्यंजनं
 शे विरामपाद वृत्ताया भाष्यः ॥ औज्ज्वल्यनके माध्यंदिनमतानुसरिभिः । अनग्रहो यराभीच उच्योर्मध्यतः कचित् ॥
 त्याप्ति निहितस्यै प्रप्रिष्टि एरणे च तारित्तमिर्यङ् ॥ चित्तरानवक्षस्ते कलासारणीया । उक्तं च । उदात्तानुराते तु वामायात्तु
 न आरत्तेन । उदात्तास्वरितोदावे के मास्तिण तो भ्यसेत् ॥ सर्वतीक्ष्णाभिनिद्रितः प्रस्मिष्टस्तदनेत् ॥ ततो मृदु नरः स्वस्यै जा
 त्यस्यै प्राबुधौ स्मरौ ॥ ततो घटुतरस्वार सै गे व्यंजन उच्यते ॥ पादहत्तो मृदुतर स्वेतस्वरबलावलमिति । सभेदः स्वरितः
 सर्वसुविचार्य निरूपितः ॥ प्रीयतांते न युक्ते शो वै च नायः सदाशिवः ॥ ॥ इति स्वरविधिः समाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 श्रीमन्मोराबजीमहाराजानामूलप्रतिकारिताय प्रथः ॥ शके १७८० ॥ श्रीधननामाष्टभाद्रपदशुक्लकादश्यामनसुबायां प्रीति
 पञ्च